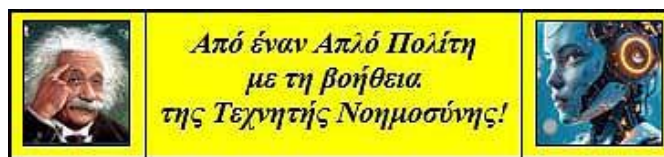

25-26.08.23 - Γιατί πρέπει να ψηφίζει ο Πολίτης?

Η ψήφος αποτελεί την **πιο άμεση οδό για τη διαμόρφωση της καθημερινότητας** και του μέλλοντος μιας κοινωνίας. Μέσα από την εκλογική διαδικασία, ο πολίτης μετατρέπεται από παθητικό παρατηρητή σε **ενεργό ρυθμιστή των πολιτικών εξελίξεων**. [\[1, 2\]](#)

Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους η συμμετοχή στις εκλογές κρίνεται απαραίτητη είναι οι εξής:

1. Διαμόρφωση της καθημερινής πολιτικής

- **Λήψη αποφάσεων:** Οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι νομοθετούν για κρίσιμα ζητήματα, όπως η οικονομία, η υγεία, η παιδεία και το περιβάλλον.
- **Κατεύθυνση πόρων:** Η ψήφος επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο το κράτος διανέμει τους δημόσιους πόρους και τους φόρους των πολιτών. [\[1\]](#)

2. Προστασία και ενδυνάμωση της Δημοκρατίας

- **Έλεγχος της εξουσίας:** Η κάλπη αποτελεί το βασικό εργαλείο αξιολόγησης, επιβράβευσης ή αποδοκιμασίας των κυβερνήσεων.
- **Αποτροπή ακραίων φαινομένων:** Η μαζική συμμετοχή εμποδίζει την άνοδο αυταρχικών δυνάμεων και ενισχύει τη σταθερότητα των δημοκρατικών θεσμών.
- **Πολιτική νομιμοποίηση:** Όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή, τόσο πιο ισχυρή και αντιπροσωπευτική είναι η κυβέρνηση που προκύπτει. [\[1\]](#)

3. Εκπροσώπηση συλλογικών αναγκών

- **Φωνή στις κοινωνικές ομάδες:** Εάν συγκεκριμένες ομάδες (π.χ. οι νέοι ή οι εργαζόμενοι) απέχουν, οι πολιτικοί τείνουν να αγνοούν τα αιτήματά τους και να εστιάζουν μόνο σε όσους ψηφίζουν συστηματικά.
- **Κοινωνική δικαιοσύνη:** Η ψήφος λειτουργεί ως μέσο προάσπισης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των οικονομικά ασθενέστερων. [\[1, 2, 3\]](#)

4. Ηθικό και πολιτικό καθήκον

- **Ιστορική κατάκτηση:** Το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας κερδήθηκε με μακροχρόνιους και αιματηρούς κοινωνικούς αγώνες.
- **Συλλογική ευθύνη:** Η αποχή δεν αποτελεί ουδετερότητα. Στην πραγματικότητα, αφήνει την απόφαση για το μέλλον της χώρας στα χέρια των υπολοίπων. [\[1\]](#)

Η ψήφος ως ηθικό καθήκον & μορφή πολιτικής έκφρασης

06-06-2024

Η [Cécile Fabre](#), καθηγήτρια φιλοσοφίας στο All Souls College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης και συγγραφέας του *Spying Through a Glass Darkly*, μιλάει στο Κέντρο Πολιτικής Θεωρίας του ΕΝΑ για την ηθική της ψήφου. Αναφέρεται στο το ηθικό καθήκον της ψήφου και για την ψήφο ως μορφή πολιτικής έκφρασης.

Συνέντευξη στον συντονιστή του Κέντρου Πολιτικής Θεωρίας του ΕΝΑ Institute Γιάννη Κουρή.

Υπάρχει ένα παράδοξο στη θεωρία της ψήφου, σύμφωνα με το οποίο, εφόσον κάθε πολίτης είναι απίθανο να κάνει κάποια διαφορά με την ψήφο του, θα ήταν παράλογο να ψηφίζει κανείς. Επειδή οι εκλογές κοστίζουν, φαντάζει απίθανο τα οφέλη τους να υπερβαίνουν το κόστος τους. Παράλληλα, ακόμα και αν οι πολίτες απέχουν από τις εκλογές, εξακολουθούν να απολαμβάνουν το αγαθό της διακυβέρνησης από αιρετούς κυβερνήτες (public governance). Οι ευρωεκλογές είναι προ των πυλών. Πιστεύετε ότι είναι παράλογο να ψηφίσουμε;

Όχι, δεν νομίζω ότι είναι παράλογο να ψηφίζει κανείς, για διάφορους λόγους. Πρώτον, ακόμη και αν κάθε ένας ψηφοφόρος είναι απίθανο να κάνει τη διαφορά στο εκλογικό αποτέλεσμα μέσω της μίας και μόνης ψήφου του, είναι σημαντικό να μεγιστοποιηθεί η προσέλευση των ψηφοφόρων. Όσο υψηλότερη είναι η συμμετοχή, τόσο μεγαλύτερη είναι η νομιμοποίηση του αποτελέσματος. Επιπλέον, και σε συνάφεια με το προηγούμενο, όσο μεγαλύτερη είναι η προσέλευση, τόσο το καλύτερο για την ποιότητα των δημοκρατικών θεσμών. Δεύτερον, σε ορισμένα εκλογικά συστήματα και σε ορισμένες εκλογικές αναμετρήσεις, όπως οι βουλευτικές εκλογές, το αποτέλεσμα μπορεί μερικές φορές να είναι αρκετά οριακό. Επομένως, ακόμη και αν πιστεύω ότι δεν πρόκειται να κάνω τη διαφορά, δεν θα έπρεπε να διακινδυνεύσω –απέχοντας από τις εκλογές– να καταστεί εφικτή η επικράτηση ενός απευκταίου αποτελέσματος, ιδίως ενός αποτελέσματος πολιτικά και ηθικά καταδικαστέου. Τέλος, πέρα και πάνω από την εργαλειακή της διάσταση, η ψήφος έχει αξία ως μέσο έκφρασης.

Μπορείτε να μας εξηγήσετε τη διαφορά μεταξύ της εργαλειακής και της εκφραστικής θεωρίας της ψήφου;

Σύμφωνα με τις εργαλειακές θεωρίες της ψήφου, η ψήφος είναι πολύτιμη στο βαθμό που αποτελεί μέσο για έναν σκοπό – την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος. Σύμφωνα με τις εκφραστικές θεωρίες της ψήφου, οι πολίτες ψηφίζουν όχι τόσο επειδή πιστεύουν ότι θα κάνουν τη διαφορά στο αποτέλεσμα, όσο επειδή είναι σημαντικό για αυτούς να εκφράσουν μέσω της ψήφου τις απόψεις τους σχετικά με τις επιλογές που προσφέρονται.

Επομένως, δεν έχει τόση σημασία εάν η ψήφος μου θα είναι ή όχι καθοριστική, έχει όμως πολύ μεγάλη σημασία να έχω τη δυνατότητα, πηγαίνοντας στην κάλπη, να πω ότι η συγκεκριμένη υποψηφιότητα είναι καλύτερη από κάποια άλλη κ.ο.κ.

Οι δημοσκοπήσεις διαπιστώνουν ότι η πλειοψηφία των πολιτών εκφράζει σταθερά την άποψη ότι έχει καθήκον να ψηφίζει, παρόλο που η συμμετοχή είναι σταθερά χαμηλή στις σύγχρονες δημοκρατίες. Πιστεύετε ότι έχουμε ηθικό καθήκον να ψηφίζουμε;

Η αντίφαση μεταξύ όσων λένε οι δημοσκοπήσεις σχετικά με την πεποίθηση των πολιτών ότι έχουν καθήκον να ψηφίζουν, από τη μια, και της χαμηλής προσέλευσης στις κάλπες, από την άλλη, είναι εντυπωσιακή. Πιστεύω ότι υπάρχει καθήκον ψήφου, για διάφορους λόγους. Πρώτον, υπάρχει ένα καθήκον αμοιβαιότητας, [που επιτάσσει] να κάνουμε αυτό που μας αναλογεί για την εγκαθίδρυση και διατήρηση σταθερών δημοκρατικών θεσμών στο πέρασμα του χρόνου. Εμείς (εν πάση περιπτώσει, οι περισσότεροι από εμάς) επωφελοούμαστε από το δημοκρατικό καθεστώς (democratic governance), και το να σταματήσουμε να στηρίζουμε τους δημοκρατικούς θεσμούς μπορεί να θεωρηθεί [ότι συνιστά] μια περίπτωση συμπεριφοράς τζαμπατζή (an instance of free riding). Στο βαθμό που έχουμε ηθικό καθήκον να μην επωφελοούμαστε από αυτού του είδους τα δημόσια αγαθά εις βάρος της συνεισφοράς των άλλων, έχουμε ηθικό καθήκον να ψηφίζουμε. Δεύτερον, στο βαθμό που οι δημοκρατικοί θεσμοί είναι ο καλύτερος τρόπος (αν και ατελής) για την επίτευξη σχετικά δίκαιων ή λιγότερο δίκαιων αποτελεσμάτων και στο βαθμό που έχουμε καθήκον να περιορίσουμε την αδικία, έχουμε καθήκον να ψηφίζουμε για την πραγμάτωση τέτοιου είδους σκοπών. Τέλος, έχουμε ηθικό καθήκον να εκφράζουμε τις απόψεις μας σχετικά με τις επιλογές που προσφέρονται. Σε μια επιλογή μεταξύ, για παράδειγμα, ομοφοβικών, ρατσιστικών, μισαναπηρικών και μισογυνιστικών πολιτικών, από τη μια πλευρά, και των αντίθετων πολιτικών, από την άλλη, έχουμε καθήκον να εκφράσουμε την υποστήριξή μας υπέρ των τελευταίων. Οι εκλογές είναι μια εξαιρετικά σημαντική ευκαιρία για να γίνει αυτό.

Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για το πεδίο εφαρμογής αυτού του καθήκοντος ψήφου ως μέσου πολιτικής έκφρασης;

Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον ερώτημα, το οποίο έχει παραβλεφθεί συστηματικά στη σχετική βιβλιογραφία. Ερωτάται ποιος έχει καθήκον να ψηφίζει και έναντι τίνος υφίσταται αυτό το καθήκον. Ας σκεφτούμε το πρώτο ζήτημα. Οι περισσότεροι άνθρωποι που συμμερίζονται το καθήκον ψήφου φαίνεται να πιστεύουν ότι οποιοσδήποτε έχει δικαίωμα να ψηφίζει έχει και καθήκον να το κάνει. Το ζήτημα δεν είναι τόσο απλό όσο μπορεί να νομίζουμε. Πολλοί πολίτες έχουν ψηφίσει και συνεχίζουν να ψηφίζουν πολιτικά κόμματα το περιεχόμενο του πολιτικού προγράμματος των οποίων (σεξιστικό, ομοφοβικό, ρατσιστικό, κατά των φτωχών κ.λπ.) είναι προδήλως άδικο και σε ορισμένες περιπτώσεις έχει εφαρμοστεί επιτυχώς. Κατά συνέπεια, πολλοί άνθρωποι υπέστησαν και συνεχίζουν να υφίστανται αυτές τις κατάφωρες αδικίες. Γιατί, λοιπόν, να πρέπει τα θύματα να έχουν καθήκον να στηρίζουν, μέσω της ψήφου τους, θεσμούς που τα έχουν τόσο συστηματικά απογοητεύσει; Πιστεύω ότι όσοι έχουν πέσει θύματα αδικίας έχουν πράγματι καθήκον να ψηφίζουν, έστω και μόνο έναντι των άλλων θυμάτων ή έναντι εκείνων των συμπολιτών τους που ψηφίζουν υπέρ δίκαιων πολιτικών. Άλλοι μπορεί να διαφωνούν φυσικά· εν πάση περιπτώσει, αξίζει να τεθεί το ερώτημα.

Ας εξετάσουμε στη συνέχεια το ερώτημα έναντι τίνος υφίσταται το καθήκον ψήφου. Σκεφτείτε τους πολίτες που υπονομεύουν ή έχουν υπονομεύσει ενεργά τους δημοκρατικούς θεσμούς, διαπράττοντας, για παράδειγμα, νοθεία. Ή σκεφτείτε τους πολίτες που υπονομεύουν ή έχουν υπονομεύσει στο παρελθόν τις προσπάθειές μας να επιτύχουμε δίκαια αποτελέσματα – στις πλέον σοβαρές περιπτώσεις, παραβιάζοντας τους νόμους που απαγορεύουν τη διάπραξη φόνου, βιασμού ή άσκησης σωματικής βίας, ή, σε λιγότερο σοβαρές, αν και όχι ασήμαντες, περιπτώσεις, φοροδιαφεύγοντας. Θα ήταν δελεαστικό να πούμε ότι δεν τους οφείλουμε να ψηφίσουμε.

Δεν συμφωνώ με αυτή την άποψη. Κάποιοι από αυτούς τους παραβάτες μπορεί να έχουν «μετανοήσει». Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για όσους αποδέχονται τώρα ότι διέπραξαν τα εν λόγω αδικήματα και δεσμεύονται να στηρίζουν τη δικαιοσύνη και τη δημοκρατία. Επιπλέον, οι αμετανόητοι παραβάτες δεν έχουν χάσει όλα τους τα δικαιώματα – ακόμη και οι καταδικασμένοι δολοφόνοι. Οι πολίτες έχουν καθήκον έναντι όσων δικαίως καταδικάστηκαν να ψηφίζουν και να ψηφίζουν σωστά – δηλαδή τουλάχιστον να μην ψηφίζουν αντιπροσώπους οι οποίοι, εάν εκλεγούν, θα επιδιώξουν συστηματικά την παραβίαση όσων δικαιωμάτων των παραβατών έχουν εναπομείνει. Και πάλι όμως πρόκειται για αρκετά σύνθετα ερωτήματα.

Ορισμένοι θεωρητικοί πιστεύουν ότι, παρόλο που οι πολίτες έχουν δικαίωμα ψήφου, θα πρέπει να απέχουν εάν η ψήφος τους πρόκειται να οδηγήσει σε άδικα αποτελέσματα. Με άλλα λόγια, είναι προτιμότερο να μην ψηφίσουν, εάν η ψήφος τους πρόκειται να μην είναι προϊόν ενημέρωσης ή να είναι παράλογη ή ανήθικη. Συμμερίζεστε αυτές τις απόψεις;

Ναι. Η ψήφος είναι μια μορφή πολιτικής έκφρασης. Υπάρχουν βέβαια και άλλες, όπως το να κολλάς αυτοκόλλητα στο αυτοκίνητό σου, να γράφεις άρθρα σε εφημερίδες, να ηχογραφείς podcasts, να λες την άποψή σου στο Twitter, να δίνεις συνεντεύξεις, καθώς και να διαδηλώνεις. Αλλά το να ψηφίζεις είναι διαφορετικό. Όταν ψηφίζεις, δεν λες απλώς ότι ο υποψήφιος Α είναι καλύτερος από τον υποψήφιο Β. Λες ότι ο υποψήφιος Α θα πρέπει να μπορεί (μαζί με τους εκλεγμένους συναδέλφους του) να χρησιμοποιήσει τον καταναγκαστικό μηχανισμό του κράτους για να εφαρμόσει το πρόγραμμα του κόμματός του. Οι άλλες μορφές έκφρασης απλά δεν το κάνουν αυτό. Στην πραγματικότητα, σε μια δημοκρατία που λειτουργεί σωστά, εάν κερδίσει ο υποψήφιος Α, έχουμε καθήκον να τον αναγορεύσουμε στην εξουσία (είτε έχει εκλεγεί στη Βουλή είτε, σε ένα προεδρικό σύστημα, έχει εκλεγεί πρόεδρος). Εάν κανείς ψηφίζει με τρόπο που δεν είναι προϊόν ενημέρωσης ή είναι παράλογος ή ανήθικος, παίρνει στην πραγματικότητα τεράστιο ρίσκο σε σχέση με τους συμπολίτες του.

Φυσικά, τα πράγματα είναι πολύ πιο περίπλοκα από ό,τι τα παρουσίασα μόλις. Συχνά είναι πολύ δύσκολο να διακρίνουμε ποιο είναι ένα παράλογο ή ακόμη και ανήθικο αποτέλεσμα. Είναι, επίσης, πολύ δύσκολο να είμαστε ενήμεροι για τους λόγους και τις πιθανές συνέπειες της ψήφου μας. Αν όμως υπάρχουν σαφείς περιπτώσεις στις οποίες ορισμένη ψήφος είναι αντικειμενικά ανήθικη, τότε έχουμε καθήκον να μην επιλέξουμε αυτή την ψήφο· και εάν δεν είμαστε σε θέση να επιλέξουμε μια εναλλακτική, τότε έχουμε καθήκον να απέχουμε (σκέφτομαι, για παράδειγμα, ένα σενάριο στο οποίο ένας υποψήφιος έχει δείξει ξεκάθαρα, με τη συμπεριφορά και τις ομιλίες του, ότι είναι ρατσιστής, μισογύνης ή αντιστρατεύεται ανοιχτά τη δημοκρατία).

Μια άλλη άποψη –που βασίζεται σε μια λογική ενάντια στην ανάθεση– υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν έχουμε ηθικό καθήκον να στηρίζουμε τους δίκαιους θεσμούς, η ψήφος είναι ένας σχετικά κακός τρόπος να εκπληρώσουμε αυτό το καθήκον. Αυτό το καθήκον θα μπορούσε να εκπληρωθεί καλύτερα μέσω μιας ποικιλίας πολιτικών δράσεων, όπως η διαμαρτυρία, η πολιτική οργάνωση ή η πολιτική ανυπακοή. Πώς αξιολογείτε αυτούς τους ισχυρισμούς;

Όπως είπα, η ψήφος είναι ένας ιδιαίτερος τρόπος να εκφράζουμε τις απόψεις μας. Εξουσιοδοτεί πρόσωπα σε θέσεις ευθύνης να ενεργήσουν. Έτσι, έχει, από την άποψη αυτή, μεγαλύτερη ισχύ από ό,τι (π.χ.) η διαμαρτυρία ή ακόμη και η πολιτική ανυπακοή. Όταν γνωρίζουμε ότι κάποιοι συμπολίτες μας είναι πρόθυμοι να χρησιμοποιήσουν την ψήφο τους για να επιφέρουν άδικα αποτελέσματα ή για να αποδυναμώσουν τη δημοκρατία, έχουμε καθήκον να τους αντιμετωπίσουμε με τα ίδια μέσα. Φυσικά, αυτό δεν αποκλείει τη συμμετοχή και σε αυτές τις άλλες μορφές πολιτικής έκφρασης.

=====<>=====